

КАНЦЭПТУАЛЬНЫЯ МЕТАФАРЫ ЭМОЦЫЙ І ІХ ТЫПЫ

Жукава Ю.А.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Анатацыя: у артыкуле аналізуюцца некаторыя тыпы канцэптуальнай метафары эмоцый, прыводзяцца прыклады з мастацкай літаратуры, якія тлумачаць канцэптуальную метафару як спосаб разумення навакольнага свету.

Ключавыя словы: канцэптуальная метафара, эмоцыя, свядомасць.

З моманту з'яўлення кагнітыўнай лінгвістыкі тэорыя канцэптуальнай метафары прымяняецца да вывучэння паняццяў эмоцый, якія выкарыстоўваюцца носбітамі мовы. Канцэптуальная метафара з'яўляецца кагнітыўным механізмам, які заснаваны на ўдакладненні сувязей паміж канцэптамі, якія датычацца розных крыніц ведаў. Канцэптуальная метафара з'яўляецца ўніверсальнай рысай мыслення, яна існуе ў вербальнай і невербальнай формах.

Мова эмоцый, якая існуе і выкарыстоўваецца ў розных культурах, у значнай ступені метафарычная. У вядомай працы Дж. Лакофа і М. Джонсана “Метафары, якімі мы жывем” прадстаўлены шэраг арыентацыйных, структурных і анталагічных метафар эмоцый.

Арыентацыйныя метафары эмоцый будуецца на прасторавай апазіцыі. Тое, што мае дачыненне да радасці і шчасця, знаходзіцца уверсе, а тое, што выклікае сум або смутак, – унізе. Зыходныя дамены складаюцца з прасторавых паняццяў ўверх і ўніз. Разгледзім некалькі прыкладаў.

Сум і сціша залеглі, як ночай. (Янка Купала)

І смутак імглісты ляжыць... (Якуб Колас)

У лесе і ў палях пачынала цямнець, шэры асенні вечар борзда апускаўся на зямлю; разам з ім і нейкі смутак ляжыўся на гэтыя пацямнелыя далі. (Якуб Колас)

Мяккая, роўная, ласкавая цеплыня паволі разлівалася па зямлі, а разам з гэтым і нейкая радасць уздымалася ў сэрцы тых, хто так ці іначай адчуваў жыццё. (Якуб Колас)

Цяпер ён пазнаў больш свету, як тады знаў, калі быў у сваім доме і лічыў за шчасце ўзвышацца над усім і ўсімі, што навокал яго былога гнязда. (Кузьма Чорны)

Метафары, заснаваныя на прастых фізічных паняццях (верх-ніз) найбольш зразумелыя для нашай свядомасці.

Структурныя метафары дазваляюць выкарыстоўваць адно структураванае паняцце для другога структураванага паняцця. Так радасць падаецца як знахарка, якая можа вылечыць ад хваробы, ад смутка.

— А пэўне, — адказала Галена, — мусіць, радасць — гэта наймудрэйшая знахарка... найлепей лечыць... (Эліза Ажэшка)

Дрэнна гэта, калі чалавек хістаецца ад ветру. Але тым больш трэба яму радасць. Тым больш. Толькі радасць можа вылечыць. (Іван Шамякін)

Звернем увагу на анталагічныя метафары эмоцый, якія выдаюць эмоцыі за нейкую самастойную сутнасць.

І смутак, і радасць едналися разам, і прыступы бурнай весялосці, і ціхія струмені лёгкай журбы. (Кузьма Чорны)

І страшная, ні з чым не параўнаная радасць скаланула салдатаву душу... (Кузьма Чорны)

Яна ўпала на зямлю, і першая за тых дні радасць страсянула яе душу. (Кузьма Чорны)

У яго радасць жыцця стапала пад ногі смутак смерці. (Кузьма Чорны)

Смутак апаноўваў яе, быццам душа яе чула тых вялікія находы бяды, якія навісалі над чалавекам. (Кузьма Чорны)

З таго часу яго смутак аб дзецях увайшоў у новую квадра. (Кузьма Чорны)

Сапраўды Золатаву ўдарыла ў спляценне радасная эмоцыя, выходзіць,

радасць б'е, як страх, які ён перажываў намнога часцей... (Іван Шамякін)

Метафары эмоцый дапамагаюць нам вылучыць розныя аспекты эмоцый, такія як інтэнсіўнасць, прычына і г. д. Крэатыўны характар метафар дапамагае не толькі інтэрпрэтаваць навакольны свет, але і ствараць новую рэальнасць.

ЛІТАРАТУРА

1. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. – Chicago: University of Chicago Press, 1980. – 256 p.

